

розробити тактику застосування методу криміналістичного прогнозування під час розслідування кіберзлочинів та закріпити цей метод та законодавчому рівні.

Тобто актуальними та такими, що потребують дослідження залишаються питання: як саме застосувати криміналістичне прогнозування під час розслідування кіберзлочинів, що необхідно передбачити, аби досягти бажаного результату, хто саме повинен розробити прогнозні варіанти, яка саме інформація підпадає під прогнозування, якими нормативно-правовими актами керуватись.

Отже, криміналістичне прогнозування є ефективним методом розробки стратегії боротьби зі злочинами, пов'язаними з мережею Інтернет. Тому вбачається за необхідне розробка методичних рекомендацій щодо тактики застосування цього методу у боротьбі з кіберзлочинністю.

Література:

1. Про боротьбу з тероризмом : Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 25. – Ст. 180
2. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Загальнотеоретичні положення криміналістичного прогнозування / О. М. Цільмак // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. - 2013. - № 4. - С. 178-184.

Використання географічного профілювання в кримінальному аналізі

Ханькевич А.М.

кандидат юридичних наук
професор кафедри оперативно-розшукової діяльності
та розкриття злочинів факультету №2
Харківського національного університету внутрішніх справ

Одним із нагальних завдань для фахівців у правоохоронній сфері, як діючих працівників Національної поліції України, так і науковців, залишається пошук ефективних способів виявлення та затримання серійних злочинців. Географічне профілювання є одним із пріоритетних допоміжних способів досягнення цієї мети. Ця технологія надає можливість поліцейським підрозділам в умовах обмежених людських, матеріальних та часових ресурсів встановити, розшукати та здійснити швидке затримання правопорушника, тим сам зменшивши ймовірну й потенційну кількість потерпілих.

Сьогодні методика географічного профілювання використовується правоохоронними органами багатьох країн у випадках скоєння невідомими особами серійних злочинів за: вбивствами, злочинами у сфері статевої свободи та недоторканості, підпалами майна, підривами майна вибуховими речовинами, розбійними нападами, терористичними актами; викраденнями людей тощо.

Безперечно, географічне профілювання є інструментом, який потребує певних знань і навичок у використанні аналітичних методів розслідування злочинів та у створенні карт злочинності. Географічне профілювання фокусує пошук підозрюваних, використовуючи комбінації наявної слідчої та оперативно-розшукової інформації, теорії екологічної кримінології, досліджень просторової поведінки правопорушника та законів математики, які реалізовані у програмному забезпеченні географічного профілювання.

Програмне забезпечення використовує алгоритм кримінального географічного націлювання (CGT) для створення географічного профілю, двовимірної поверхні ймовірності, яка накладається на карту вулиць та показує найбільш вірогідні географічні територіальні місця найчастішого перебування злочинця.

Географічне профілювання – це процес визначення найбільш вірогідної зони можливого перебування серійного злочинця через аналіз місць вчинення ним серії насильницьких злочинів. Головне припущення (умова) дієвості географічного профілювання ґрунтується на тому, що для реалізації злочинного задуму у вигляді чергового скоєння злочину (у серії злочинів), правопорушник, у більшості випадків, вирушає до «місця» зі своєї основної бази (вихідної території) у пошуку підходящої жертви, та вчиняє злочин там, де її знаходить [1, с. 37-38].

Техніка географічного профілювання фокусується на можливій просторовій поведінці злочинця в контексті розташування території та просторових зв'язках між різними місцями вчинення злочинів.

Іншими словами, географічне профілювання використовується з метою визначення найбільш можливого розташування ключових «вузлових точок» правопорушника, шляхом аналізу просторових та тимчасових даних, пов'язаних із серійним правопорушенням. «Вузловою точкою» слід вважати

географічне місце (місця, територію), в якому серійний злочинець відчуває себе комфортно, не відчуваючи внутрішніх та зовнішніх загроз, та в середовищі якого знаходиться постійно або ж проводить там значну частину часу. Дім є найбільш важливою «вузловою точкою» для більшості людей, але інші «точки» також можуть бути дуже важливими з точки зору кримінальної діяльності: робоче місце, дім близького друга, улюблений бар чи парк, чи просто місце, яке злочинець часто відвідує, й, таким чином, воно стає важливим та знаходиться у зоні комфорту особи.

Під час комп'ютерної обробки даних, зібраних у результаті порівняльного аналізу кримінальних проваджень, електронна географічна мапа звичайно використовує колір з різним ступенем щільності для позначення ступеню ймовірності. Й, хоча, спочатку, це може бути схоже на карту злочинів на гарячих точках, насправді щільність кольору показує іншу інформацію: територію, де знаходяться «вузлові точки» правопорушника, а не де він вчиняє свої злочини [2, с. 53-54].

Географічний профіль використовується для визначення пріоритетів під час проведення слідчих та оперативних перевірок підозрюваних на основі адресної інформації, отриманої з різних поліцейських обліків. Підозрювані досліджуються у порядку встановлення пріоритетів.

У деяких серійних випадках злочинів кількість відомих поліції підозрюваних може бути дуже великою – сотні або тисячі, а географічний профіль, у свою чергу, може допомогти поліції керувати цією інформацією та фільтрувати її.

Існує безліч стратегій, які можуть бути використані після підготовки географічного профілю, характеризуючого серію подій. Аналітики можуть використовувати географічний профіль, щоб визначити пріоритетність записів телефонних переговорів, доступ до яких вже має поліцейський підрозділ. Ці дані часто включають географічну прив'язку місця знаходження злочинця, фізичний опис особи для впізнання та попередні оперативні дані кримінальної активності.

Географічний профіль також може бути використаний для визначення пріоритетних маршрутів керованих поліцейських патрулів. Ця стратегія може бути особливо ефективною, якщо правопорушник працює протягом невеликого періоду часу. Географічний профіль серійного злочинця може бути використаний для надання конкретної інформації жителям місцевості, де ймовірно може з'явитися підозрюваний, а також сусідніх із цією місцевістю районів.

Нарешті, географічні профілі можуть бути використані поліцією для визначення місць обладнання спеціальними технічними пристроями, що фіксують інформацію про життєдіяльність людей або транспортні засоби, що проходять через певну територію (прилади фото- та відеоспостереження, веб-камери, зчитувачі автомобільних номерів тощо). Отримані дані за необхідності можуть бути переглянуті та досліджені поліцейськими: слідчими або ж оперативними працівниками.

Поряд із цим, існують деякі особливості використання можливостей географічного профілювання в кримінальному аналізі:

- техніка географічного профілювання ефективно діятиме у випадках достатнього ступеня (рівня) впевненості щодо досліджуваної події, визначеного шляхом проведення порівняльного аналізу кримінальних проваджень;

- для початку порівняльного аналізу кримінальних проваджень необхідна серія з не менш ніж п'ять схожих злочинів;

- для використання згаданої техніки географічного профілювання необхідні точні географічні координатні дані місць скоєння злочинів;

- техніка географічного профілювання не діятиме, якщо у серії злочинів задіяно понад двох правопорушників;

- для отримання найбільшої точності результатів географічного профілювання у первинних даних до початку аналізу повинно бути якнайменше п'ять різних територій (з географічними координатами) скоєння злочинів одного і того ж типу;

- результати профілювання будуть точнішими, якщо злочинець має одне постійне місце проживання;

- техніка географічного профілювання не спрацює, якщо правопорушник має свої «вузлові точки», які розташовані за межами кола злочинів (коло, що включає всі аналізовані території, пов'язані зі скоєнням злочину). Такі серійні злочинці умовно підпадають під категорію – «гастролер»;

- техніка географічного профілювання спрацює, якщо «вузлова точка» правопорушника розташована в межах кола злочину (коло, що включає всі аналізовані території, пов'язані зі скоєнням злочину) – умовна категорія «мародер».

Індикаторами серійного «гастролера» служить:

- кластеризація злочинів (наприклад, відстань менше, ніж 1,2 км між двома найдалшими місцями злочину);

– частота злочинів (часто вчинювані злочини є часто індикатором поведінки «гастролера» – наприклад менше, ніж 18 днів між вчинюваними злочинами) [3, с. 36].

За наявною статистикою, 51 % серійних гвалтівників у Великобританії, 43 % правопорушників у статевих злочинах в Канаді, 49 % серійних підпалювачів в Японії, 63 % грабіжників, які вчиняли злочини в комерційних установах в Фінляндії та 52 % квартирних крадіїв (крадіжки з проникненням) в Австрії були «гастролерами».

Таким чином, можна зробити висновок, що невірне прив'язування (зв'язування) серії злочинів може призвести до розслідування щодо помилкових підозрюваних. Але відповідно тренований та досвідчений аналітик, застосовуючи суворо систематичний процес зв'язування злочинів у процесі зрівняльного аналізу може бути впевнений в уникненні цих помилок.

Ефективне географічне профілювання повинне бути скоріше аналітично-керованим, ніж технологічно-керованим. Географічне профілювання включає обережне тлумачення тимчасової просторової поведінки та прийняття рішень правопорушником (наприклад, зазвичай скоєних серійним злочинцем правопорушень набагато більше, ніж відображених на карті).

Кваліфікований аналіз географічного профілювання включає вивчення ряду різних сценаріїв зв'язку для тестування гіпотез, враховуючи розмежування категорій серійних злочинців «гастролер» – «мародер».

Література:

1. Rossmo, D. K., & Velarde, L. (2008). Geographic profiling analysis: Principles, methods, and applications. In S. Chainey & S. Tompson (Eds.), *Crime mapping case studies: Practice and research*, pp. 35-43.
2. MacKay, R. E. (1999, December). Geographic profiling: A new tool for law enforcement. *The Police Chief*, pp. 51-59.
3. Weiss, J., & Davis, M. (2004, December). Geographic profiling finds serial criminals. *Law and Order*, pp. 32-38.

Особливості застосування методу «Деревоподібна діаграма» у процесі кримінального аналізу

Цільмак О.М.

доктор юридичних наук, професор
професор кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії

Одеський державний університет внутрішніх справ

Ефективним знаряддям сучасної науки є графічні методи. Вони надійно увійшли в методику наукових досліджень та у практику аналітичної діяльності фахівців різних галузей.

Під **графічними методами** розуміється спосіб наочного представлення певної інформації за допомогою різних креслень, схем, таблиць, графіків, діаграм, матриць тощо.

Графічні методи є надійними помічниками й для суб'єктів досудового розслідування. Існує велика кількість різновидів графічних методів, серед яких можна виокремити метод «Деревоподібна діаграма», який був нами модифікований та адаптований до умов досудового розслідування.

Суть зазначеного методу полягає у визначенні певних елементів ключової проблеми досудового розслідування кримінального провадження, яка потребує пояснення (уточнення, доповнення, конкретизації), за рахунок їх систематизації та деталізації на певних рівнях.

Діаграма будується у вигляді багатоступінчастої деревовидної структури, складовими частинами якої є різнорангові елементи пояснення (уточнення, доповнення, конкретизації) ключової проблеми досудового розслідування кримінального провадження.

Принцип побудови деревоподібної діаграми:

тема → основні категорії → складові елементи → піделементи.

Отже, в основі діаграми знаходиться певна досліджувана ключова проблема (предмет дослідження) досудового розслідування кримінального провадження, яка потребує пояснення (уточнення, доповнення, конкретизації), від якої «відгалужуються» два або більше елементи, кожен з яких потім «розгалужується» ще на два або більше піделементи й так далі.

Деревоподібна діаграма корисна при кримінальному аналізі. Вона може застосовуватися для визначення та встановлення:

- а) імовірного кола суб'єктів злочину, їх імовірних мотивів злочину та імовірної мети злочину;